

МАВҶЕИ МАШҚҶОИ ГРАММАТИКӢ ДАР ДАРСИ ЗАБОНИ АНГЛИСӢ *Ҳомидова Мунира Нӯмоновна, н.и.ф., дотсенти кафедраи тарҷума ва грамматикаи забони англисӣ; Ҳолов Саидмуҳиддин, муаллими калони кафедраи тарҷума ва грамматикаи забони англисии МДТ “ДДХ ба номи акад.Б.Ғафуров” (Тоҷикистон, Хучанд)*

МЕСТО ГРАММАТИЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ НА УРОКЕ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА *Ҳомидова Мунира Нӯмоновна, к.ф.н., доцент кафедры перевода и грамматики английского языка; Ҳолов Саидмуҳиддин, старший преподаватель кафедры перевода и грамматики английского языка ГОУ «ХГУ имени акад. Б.Ғафурова» (Таджикистан, Худжанд)*

THE ROLE OF GRAMMAR PRACTICES AT ENGLISH CLASS *Homidova Munira Numonovna, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor of the Department of Translation and English Grammar; E-mail: munira.homidova@bk.ru; Kholov Saidmuhiddin, Senior Lecturer of the Department of Translation and English Grammar, SEI “KhsU named after acad. B.Gafurov” (Tajikistan, Khujand), E-mail: saidmuhiddin@yahoo.com*

Калидвожаҳо: машқ, дақиқӣ, равонӣ ё озод, таҷдиди сохтор, машқи боназорат, машқи роҳнамоёна, машқи озод (муस्ताқилона)

Масъалаи намудҳои гуногуни машқҳои грамматикӣ ва мавқеи он дар дарси забони англисӣ баррасӣ шудааст. Муаллиф пеш аз ҳама истилоҳи “restructuring (таҷдид)”-ро шарҳ дода қайд мекунад, ки таҷдид ё бозсозии сохтор ин он аст, ки донишҷӯён машғулиятҳои амалиро иҷро мекунанд, он чизеро, ки наметавонанд ҳангоми машқкунӣ дарк мекунанд ва пас аз таҷриба донишҳои навро бо дониши пешина алоқаманд мекунанд, яъне раванди пайвасту мукамал кардани грамматикаи нав бо грамматикае мебошад, ки донишҷӯ аллакай медонад ва истифода мебарад. Мақола ба омилҳои, ки омӯзгор бояд ҳангоми интихоб ва ё таҳияи супоришоти грамматикӣ ба назар гирад, оварда шудааст. Он ба се намуди машқҳо – боназорат, роҳнамоёна ва озод бахшида шуда, нишон медиҳад, ки ин се навъи машқҳо ба донишҷӯён барои хубтар фаҳмидани мавзӯ ва бартараф кардани мушкилоти омӯзиши грамматикӣ кӯмак мерасонанд. Инчунин, муаллифони мақола ба омӯзгорон тавсия медиҳанд, ки машқҳои грамматикӣ барои донишҷӯён бояд пурмазмун, шавқовар ва ҷолиб бошанд.

Ключевые слова: упражнение, правильность, беглость, реконструкция, контрольное упражнение, ориентировочное упражнение, свободное (индивидуальное) упражнение

Статья посвящена обсуждению различных видов грамматических упражнений и их места на уроке английского языка. Прежде всего, авторы поясняют термин «реструктуризация» и отмечают, что реструктуризация – это процесс выполнения студентами практических упражнений, когда они понимают то, чего не знали на практике, и после опыта включают новые знания в старые, т.е. представляет собой процесс включения новых грамматических знаний с грамматикой, которую учащийся уже знает и использует. В статье рассматриваются факторы, которые учитель должен учитывать при выборе или разработке грамматических заданий. Представлены три типа упражнений – контролируемые, управляемые и свободные, способствующие лучшему пониманию учащимися темы и преодолению проблемы изучения грамматики. Также авторы статьи рекомендуют учителям для работы с учащимися отбирать содержательные, увлекательные и интересные грамматические упражнения.

Key words: practice, accuracy, fluency, restructuring, controlled practice, guided practice, free practice

The article deals with the aspects of different types of grammar practice activities and their role in English class. First of all, the authors explain the term "restructuring" and note that restructuring is when students do practice activities, realize what they don't know, and after practice manage to incorporate new knowledge into old, i.e., restructuring is the process of incorporating the new grammar with the grammar that the learner already knows and uses.

The given paper reviews the factors that the teacher should take into account when selecting or designing grammar practice tasks. It is devoted to three types of practice activities - controlled, guided, free, and shows that these three types of activities help students to better understand the topic and overcome the problems of grammar learning. Also, the authors of the article recommend to teachers that grammar activities for students should be meaningful, engaging and interesting.

Дар урфият мегӯянд, ки такрор модари дониш аст. Ин маънои онро дорад, ки ба туфайли бисёр такрор кардан донишчӯ тачрибаро ба даст овардани мумкин аст, вале барои такмил додани донишу тачриба ба маҳорату малакаи татбиқи амал низ зарур аст. Метавон далелҳои бисёре овард, ки танҳо дар як муддати муайяни вақт ба таври дуруст татбиқ намудану амал кардани донишу тачрибаи андухта касро ба муваффақият ноил менамояд. Мақолаи мазкур низ ба мавзӯи дар амал татбиқ намудани дониши андухтаи грамматикӣ ихтисос дода шуда, барои самаранок таълим додани фанни грамматикаи амалӣ намуд ва таснифоти дурусти машқҳои грамматикӣ мавриди таҳлил қарор дода мешаванд.

Дар тамоми соҳаҳои ҳаёт дар тачриба омӯхтану машқ кардан муҳим аст. Гарчанде аҳамияти машқ карданро дар омӯзиш касе инкор намекунад, муаммо он аст, ки барои донишомӯзӣ ё ташаккул додани маҳорату малакаҳои гуногун қадом намуди машқҳо заруранд.

Мувофиқи ақидаи Скот Сонбери(1999) грамматикаи амалӣ ба донишчӯён барои беҳтар кардани **дақиқӣ** “ассигасу”(дар нутқ дурусту беҳато истифода бурдани грамматика), **равонӣ** “fluency” (озодона ё раво гуфтугӯ кардан ва навиштан ва маъноро фаҳмидан) ва тачдиди дониш, муттаҳидкунии дониши нав бо кӯҳна, ки **таҷдиди сохтор** “restructuring” ном дорад, кӯмак мерасонад.

Дар грамматикаи амалӣ асосан се марҳилаи машқ мавҷуд аст:

1. Марҳилаи машқи назоратӣ (controlled)
2. Марҳилаи машқи роҳнамо (guided)
3. Марҳилаи машқи озод (free)

1. Марҳилаи машқи боназорат (controlled)

Марҳилаи машқи назоратӣ ба донишчӯён имкон медиҳад, ки такрор ба такрор машқ намуда, шакли алоҳидаи грамматикиро дуруст омӯхта, ба ҳатоҳо дар нутқ роҳ надиханд.

Ба марҳилаи машқҳои боназорат асосан ду намуди машқ дохил мешаванд: 1. такрорӣ (repetition); 2. тамринӣ (drills).

Дар машқҳои такрорӣ ба донишчӯён супориш дода мешавад, ки гуфтаҳои омӯзгорро ё он чиро ки мешунаванд, такрор кунанд. Дар давоми машқҳои тамринӣ бошад, донишчӯён тавассути машқҳои шифоҳӣ созмону қолабҳои нутқро такрор мекунанд.

Мавқеи машқҳои тамринӣ ва такрорӣ дар таълими муошират мавзӯи бисёр пурбаҳс аст. Аз як тараф, вазифаи асосии усули муоширатӣ ин бо дигарон самимӣ муошират кардан мебошад. Аз тарафи дигар, ба донишчӯёнро зарур аст, ки барои муошират намудан бояд ҳазинаи ғании забонӣ дошта бошанд.

Ин “ҳазина” асосан ба туфайли тачрибаи хуб доштан, бомаъно, дурусту беҳато ва озод истифода бурда тавонистани воҳидҳои забонӣ ташаккул меёбад. Мутахассисон таъкид мекунанд, ки такрор дар ин раванд нақши халқунанда дорад.

Машқҳо метавонанд воситаи муфиди таълим ва омӯзиш бошанд, барои он ки онҳо барои амалан истифода бурдани воҳидҳои хурди забон мусоидат мекунанд.

Ҳангоми зиёда аз як маротиба такрор кардани ҳодисаву машқҳои муоширатӣ донишчӯён ба дониши худ боварӣ ҳосил карда, озод муошират намуданашон беҳтар мешавад ва луғату сохторҳои мураккабтари забониро амалан меомӯзанд [5, с.54]

Таълими муошират бо забони хориҷӣ бештар барои он муҳим аст, ки донишчӯён метавонанд бевосита берун аз синф он муоширатро давом диҳанд ва ин фикр барои дарсро эҷодкорона ва ҷолиб гузаронидан хеле кӯмак мекунад. Машқҳои такрорӣ бояд бо меъёри муайян бошанд, вагарна дилгиркунанда мешаванд, чунки як чизро такрор ба такрор гуфтан ба дили донишчӯ мезанад. Бинобар ин, саволе ба миён меояд, ки чӣ тавр бояд омӯзгор байни такрор кардану дилгир нашудан мувозинат намояд?

Скот Сонбери (2010) ба ин суол чунин ҷавобро пешниҳод мекунад, ки омӯзгор ҳангоми ба донишчӯён такрор кунонидани супоришҳо, беҳтар аст, ки супоришро тағйир диҳад. Яъне, омӯзгор метавонад миқдори машқ бо қолибу созмонҳо (scaffolding), воситаҳои аёниву иловагии дарс (матнҳои кам ва кӯтоҳ, то имкони мустақилона муқолама кардан шавад) ва ё машқи малакаҳои нутқиро тағйир диҳад (масалан, аз нутқи гуфтугӯ ба навиштан ва ғ. [5, с.54]

Вақти кӯтоҳ ҷудо намудан барои иҷрои супоришоти ҷуфтӣ ё хоҳиш кардани донишчӯён барои иҷрои он супоришот бо гурӯҳи дигар, метавонад раванди таълими муоширатро гуногунрангу шавқовар кунад. Ин раванд дар амал бояд чӣ гуна бошад? Ҳамчун намуна якчанд мисолро мавриди баррасӣ қарор медиҳем:

• **Бо тарзи калима такрор кардан (Repeat in the manner of the word).** Аз донишҷӯён хоҳиш карда мешавад, ки калимаи бо мавзӯё вобастаро нарм, баланд, ғамгинона ё хурсандона такрор кунанд.

• **Муколамаи ғайбзананда (Disappearing dialogue).**

Омузгор ба тахтаи синф муколамаро менависад ва ба донишҷӯён вақти муайян медиҳад, ки онро як бор машқ кунанд. Вақте ки донишҷӯён муколамаро хуб аз худ карда шуданд, омузгор як калима ё иборайи муколамаро аз тахта тоза мекунад ва аз донишҷӯён талаб мекунад, ки муколамаро такрор кунанд. Бояд донишҷӯ муколамаро ба ёд оварда, такрор кунад ва метавонад баъзан аз рӯи зарурат аз қайди хаттии доштааш истифода барад. Марҳилаи дар боло зикршударо то он даме, ки ҳама калимаҳои дар муколамабуда аз тахта тоза карда нашаванд, иҷро мешавад.

• **Диктанти тозон (Running dictation).** Омузгор дар варақ матни кӯтоҳро навишта ё чоп карда ба девор ё тахтаи синф мечаспонад. Донишҷӯёнро ба чанд гурӯҳ тақсим карда, супориш медиҳад, ки ҳар як гурӯҳ намояндагони худро ба пеши тахтаи синф фиристад, то ӯ матнро ба даруни дил сатр ба сатр хонда, ба назди гурӯҳаш тозон баргашта ояду сатрҳои аз матн хондашро дикта кунад ва дигарон онро нависанд. То гурӯҳ матнро пурра то ба охир навишта шудан, намоянда тозон рафта омада, мантро хонда, ба гурӯҳ дикта кардан мегирад. Кадом гурӯҳе, ки аввалин шуда матнро дуруст менависад, ғолиб доништа мешавад.

• **Имкониятҳои чаз (Jazz chants)**

Як равиши дигари омӯзиши грамматика бо навои мусиқии чаз мебошад. Он омӯзиши забони англисӣ тавассути "лаҳнаҳо" буда, иҷрои машқҳоро хеле шавқовар ва истифодаи дурусту беҳатойи қолабҳои грамматикиро таъмин мекунад.

Ин машқро метавон бе таҷҳизоти мусиқӣ бо кафкӯбӣ ва дастафшониву сурудхонӣ гузаронид ва дарси грамматикаи "дилгиркунандаро" пур аз суруду ханда кард. Мисол:

Where did you go

Where did you go

Where did you go last weekend?

I went shopping. What about you?

I went running. What about you?

I went running, just like you! (Beare 2014)

• **Диктоглосс (Dictogloss).** Муаллим матни кӯтоҳро, ки дар он вохидҳои мавзӯи грамматикӣ истифода шудаанд, як ё ду маротиба бо суръати муқаррарӣ мехонад. Донишҷӯён бодикқат гӯш мекунанд ва кӯшиш мекунанд, ки он чиро, ки мешунаванд, фаҳманд. Ҳангоми шумидан, донишҷӯён метавонанд калимаҳои калидиро қайд карда гиранд. Пас аз шумидан, онҳо инфиродӣ ё ҷуфт шуда ҳамкорӣ намуда, матнро то ҳадди имкон хаттӣ менависанд. Дар охир, ба донишҷӯён матни асл дода мешавад, то ки онҳо навиштаи худро бо он муқоиса намуда, аз тафовуту монандии сарзада маҳорату малакаи худро сайқал диҳанд.

2. Машқи роҳнамо ё бо роҳбарии омузгор (Guided practice activities)

Мақсади омузгор он аст, ки донишҷӯён ҳарчи зудтар ҳодисаҳои забониро аз худ намуда, дар нутқ дуруст истифода баранд. Барои ин донишҷӯён бояд созмонҳои ҳодисаҳои забониро мунтазам дар нутқи худ озодона истифода бурда, то андозае афкори эҷодии шахсии худро низ илова намуда, бо ин роҳ онҳоро аз худ кунанд. Ин кор каме душвор бошад, ҳам аммо шавқу рағбати донишҷӯёнро хеле баланд ва бовариашонро ба худ зиёд мегардонад. Барои намуна якчанд намуд машқҳои мазкурро дар поён баррасӣ мекунем:

Силсилаи ҳикоя (Story chains). Донишҷӯён дар сари мизи мудаввар менишинанд. Донишҷӯи якум мегӯяд: My name is Mahina and in my free time I watch TV. Донишҷӯи дуюм бошад, сухани ӯро ботағйироту илова чунин мегӯяд: Her name is Mahina and in her free time she watches TV. My name is Bahrom and in my free time I read books. Донишҷӯи сеюм бояд чунин гӯяд: Her name is Mahina and she watches TV. His name is Bahrom and he reads books. My name is Aziz and I... etc.

Ин машқро барои таълими созмонҳои гуногуни грамматикӣ, ҷонишинҳои шахсӣ, замони ҳозираи номуайян ва ғайраҳо истифода бурдан мумкин аст.

Ду росту як дуруғ (Two truths and a lie). Ба донишҷӯён супориш дода мешавад, ки дар бораи худ се ҷумла нависанд – ду ҷумлааш ҳақиқатан рост бошаду яктоаш дуруғ. Дар ҳар як ҷумла бояд ягон ҳодисаи забонӣ истифода шуда бошад. Масалан: I have/haven't done this; I'd like to ..., I wouldn't like to ва ғайра. Як донишҷӯ ҷумлаҳои донишҷӯи дуюмро бо овози баланд мехонад. Донишҷӯёни боқимонда ҳаракат карда, кадом ҷумла росту кадомаш дуруғ буданашро меёбанд.

Бозиҳои коғмаб (Guessing games). Донишҷӯён бояд 20 саволи ҷавоби ҲА/НЕ талабкунанда дода, фаҳманд, ки предмети номуайян чист ва ё шахси номаълум кист. Барои ин, донишҷӯён метавонанд мустақилона кор карда, ягон ашё, ҷонвар ё одамеро пинҳонӣ тасвир кунанд. Донишҷӯёни дигар қолабҳои забонии омӯхташударо истифода бурда, барои дарёфтани тасвири кашидашудаи номаълум савол медиҳанд. Масалан, Is it human or animal? Does it have wings? Can it fly? Ба ин тариқ, барои дарёфтани он чи, ки донишҷӯ тасвир кардааст, ҳудуди 20 савол дода мешавад. Агар саволдиҳанда дар ҳудуди 20 савол расми тасвиршударо ёфта тавонад, голиб мешавад, вагарна мағлуб гардида, навбат ба дигар донишҷӯ дода мегузарад.

Санчиши хурд (quizzes). Ба донишҷӯён супориш дода мешавад, ки дар бораи таърих ё ҷуғрофия саволҳои хусусияти умумидошта нависанд. Масалан, барои машқ кардани замони гузаштаи номуайян When did the World War I begin?, барои машқ кардани сифати дараҷаи олии What is the name of the longest river in the world/ in our country? Баъди он ки донишҷӯён саволҳои худро тайёр мекунанд, онҳо ба ду ғурӯҳ ҷудо мешаванд ва аз якдигар саволҳои тайёршударо мепурсанд.

3. Машқи озод ё кори мустақилона (free practice activity). Дар ин намуди машқ донишҷӯён озодии комил доранд, ки бо забони англисӣ машқи дилхоҳашонро иҷро кунанд. Муаллим пеш аз оғози фаъолият супорише надода, онро ба ҳуди донишҷӯён вогузор мекунанд. Дар иҷрои ин намуди машқ ба донишҷӯён имкон дода мешавад, ки озодонаву мустақилона ва эҷодкорона дар заминаи дониши грамматикӣ қаблан омӯхташуда маҳорату малакаи забони хориҷиро амалан татбиқ кунанд.

- **Фазои маълумот (information gap).** Машқи фазои маълумот байни ду ва ё зиёда донишҷӯёне, ки маълумоти гуногун доранд, гузаронида мешавад. Ҳар як донишҷӯ барои маълумоти доштаашро пурра намудан, бояд бо дигарон мубодилаи афкор намуда, саволу ҷавоб намояд ва ин амалиётро то муддате давом медиҳад, ки маълумоти комил ба даст оварад. Омӯзгор метавонад машғулияти фазои маълумотро ба таври *пӯшида* (донишҷӯён танҳо воҳидҳои махсуси забониро истифода бурда метавонанд) ё *қушода* (доираи васеи воҳидҳои забониро истифода бурда метавонанд) гузаронад.

- Ба намуди дигар машқҳои озод нақшофарин, ташвиқ (симулятсия), баҳс, муҳокима, таҳия ва нақли ҳикоя ва ғайраҳо дохил мешаванд.

Яке мушкилиҳои тайёри ба дарси грамматикаи амалӣ барои омӯзгор чӣ гуна таҳия намудани нақшаи дарс ва кадом чизҳои аз ҳама муҳимро ба эътибор гирифтани аст. Яъне кадом меъёрҳои омӯзгор пеш аз ҳама ҳангоми интихоби машқҳои мувофиқ барои донишҷӯён бояд истифода барад?

Чунончи аз таҷрибаҳои кории андухташуда бармеояд, ҳангоми таҳияи машқҳои амалӣ ду меъёри зеринро ба инобат гирифтани лозим аст:

1. машқҳо бояд пурмазмун ва шавқовар бошанд;
2. машқҳо бояд диққатҷалбкунанда бошанд.

Мушаххастар он аст, ки бояд машқҳои амалӣ тарзе таҳия шуда бошанд, ки масъалаи омӯзиш дар маркази диққат бошад.

Машқҳои пурмазмун талаб мекунанд, ки донишҷӯён низ созмонҳои грамматикӣ барои ифодаи ягон мақсади пурмазмун истифода баранд. Аммо мушоҳидаҳои нишон медиҳанд, ки бештари омӯзгорон ба донишҷӯён, масалан, чунин супориш медиҳанд, ки рӯйхати мисолҳоро бо истифода аз пешоянди **on**, яъне сохтани ҷумлаҳои ғайриматнӣ нависанд, ки ин тарзи кор на он қадар ба мақсад мувофиқ аст. Беҳтар мешуд, ки оид ба мавзӯи истифодаи пешояндҳо ба донишҷӯён чунин супориш дода шавад, ки онҳо амалан ба харита нигоҳ карда, ба касе роҳнамоӣ кунанд. Аксари омӯзгорон кӯшиш мекунанд, ки барои аз худ кардани ҳодисаҳои грамматикӣ ба донишҷӯён вазъияту шароитро пешниҳод намоянд, ки дар он созмонҳои грамматикӣ ба таври воқеӣ, мақсаднок ва пурмазмун истифода бурда шавад. Ин имкон медиҳад, ки донишҷӯён дониши забониро бо таҷрибаи ҳаётӣ ё воқеӣ алоқаманд намуда, ба таври ҳақиқӣ дар муҳити воқеӣ ибрази андешаву афкор кунанд.

Тавсияи дигар он аст, ки ҳангоми интихоби машқҳо аз грамматикаи амалӣ, омӯзгорон бояд хусусияти мушкилоти таълимро пайваستا қайд карда гиранд. Агар донишҷӯён дар омӯзиши **шакли** грамматикӣ мушкилӣ кашида бошанд, дар ин сурат тақрири машқҳои пурмазмун муфид аст (масалан, машқҳои “grammar jazz chants”, “Find someone who...”, “Twenty questions game” ва ғ.). Агар донишҷӯён дар фаҳмиши **маъно** мушкилӣ кашида бошанд, дар ин сурат машқҳои вобаста ба истифодаи якҷояи шакл ва маъно бояд ба роҳ монда шавад (масалан, бозии “What

have I changed?”). Агар дар омӯзиши грамматика барои донишҷӯён *истифодаи* воҳиди забонӣ мушкили оварда бошад, он гоҳ бояд намуди машқҳоеро интихоб намуд, ки маҳз ба истифода нигаронида шуда бошанд. Масалан, нақшбозӣ аз рӯи ягон муколима, ки бо ин роҳ онҳо замони гуногунро дар амал истифода мебаранд: Present Perfect Tense – Замони ҳозираи мутлақ (барои ифода намудани таҷрибаи ҳаёти ё саргузашти худ) ё Past Simple Tense – замони гузаштаи номуайян (баён кардани он, ки ин саргузашт чи хел рӯй дода буд).

Бояд тазаққур дод, ки ҳангоми банақшагирии дарси грамматика, омӯзгорон бояд оид ба чӣ гуна тартиб додани машқҳои грамматикӣ андеша кунанд. Аслан, ягон қоидаи умумие вучуд надорад, зеро ин ба усули таълими омӯзгор ва пешрафти донишҷӯён вобастагӣ дорад. Аммо бояд инро ба инобат гирифт, ки дар чараёни дарс одатан машқҳо мантиқан бо машқҳои боназорат, ки пеш аз машқҳои озод меоянд, алоқаманданд. Вобаста ба пешрафти синф, намудҳои гуногуни машқҳо имкон медиҳанд, ки эҷодкорӣ, алоқамандии шахсӣ ва истифодаи амалии воҳидҳои забонӣ такмил ёбанд. Машқҳо барои донишҷӯён воситаи кӯмакрасони омӯзиш ҳастанд, аммо донишҷӯён бо иҷрои онҳо дарҳол ҳама чизро комилан аз худ намеkunанд. Чараёни пешрафту омӯзиши донишҷӯёнро метавон чун U тасвир кард, яъне ки он беҳтар мешавад, баъд бадтар мешавад ва боз беҳтар мешавад. Ҳамин тавр, омӯзгорон бояд барои донишҷӯён дар ҳар зинаи таълим барои фаҳмишу истифодаи созмони нави омӯхташуда машқҳои мувофиқ таҳия кунанд. Машқҳои амалӣ бояд пурмазмуну шавқовар бошанд, яъне донишҷӯён тавонанд, ки созмону воҳидҳои забониро дар муоширати ҳаррузаи ҳаёти барои ибрази фикри андеша истифода баранд. Машқҳои амалӣ бояд ба донишҷӯён барои баргараф кардани мушкилот кӯмак расонанд. Нутқи донишҷӯён танҳо ҳамон вақт *озоду раво* шуморида мешавад, ки онҳо ба осонӣ, озод, хуб ва беист сухан гуфта тавонанд, яъне озоду раво будани забон ин бо суръати муайян, дурусту беҳато, бомаъно ва муназзам баён кардани фикр аст.

Ҳангоме ки донишҷӯён диққат дода *дуруст* гап мезананд, дар суханрониашон хатоҳо дида намешавад, яъне онҳо грамматикаро медонанд. Таҷдиди сохт чунин чараёнест, ки ҳангоми машғулиятҳои амалӣ донишҷӯён хатоҳои худро дарёфта, омӯхтани онҳоро машқ карда, дониши навашонро бо пешина алоқаманд меkunанд. Яъне таҷдиди сохт ин раванди алоқаманд кардани грамматикаи нав бо грамматикаест, ки донишҷӯ аллақай медонад ва истифода мебаранд. Ҳангоми банақшагирии дарси грамматикаи амалӣ, омӯзгорон бояд хусусияти мушкилоти омӯзишро ба назар гиранд ва сипас машқҳои амалии мувофиқро интихоб кунанд. Инчунин, омӯзгорон бояд пайдарпаии машғулиятҳои амалӣ, яъне аз осон ба мушкил ва ба мушкилтарро риоя намоянд. Машқҳо бояд чунон таҳия карда шаванд, ки донишҷӯёнро ба фикр кардан водор созанд, аммо бисёр душвору нофаҳмо набоянд, то ки онҳо супоришҳоро иҷро карда тавонанд. Барои тавсия як намунаи нақша-тавзеҳоти дарси грамматикаи амалӣ бо истифода аз машқи озод дар зер оварда шудааст:

НАМУНА

Нақша - тавзеҳот

аз фанни грамматикаи амалии забони англисӣ бо истифода аз машқи Information Gap:

Drawing Dictation

The activity involves giving directions, asking for clarification, practicing vocabulary, and drawing. Students will draw their “dream home” and then describe the image to a partner who can’t see the picture. The partners must listen to the description and ask follow-up questions as they try to reproduce a drawing of the other person’s dream home. This activity can be considered an information gap because the student describing the image has the information the other student needs to successfully complete the task.

Level: Lower intermediate and above

Language focus

Speaking functions: giving instructions, asking for clarification describing a picture or scene.

Vocabulary: exterior parts of a house and the surrounding area, shapes, sizes, colors.

Grammar: imperative statements, clarification questions, prepositions of location, comparative adjectives (e.g., “No, the front door is bigger than the one in your picture.”)

Goals. During this activity, students will:

- Review and practice prepositions of location and vocabulary related to the exterior parts of a house and the surrounding outdoor areas as they describe a dream house to a partner
- Ask for clarification about instructions they receive from their partner

Materials

- Teacher: whiteboard, chalkboard, or large pieces of paper posted on the wall, markers or chalk
- Students: pencils and erasers, markers, crayons, or colored pencils, blank paper

Procedures

1. Draw a big rectangle on the board to represent a sheet of paper. Then use your “paper” to draw an exterior view of your dream home while you do a think aloud for the class:
 - Tell students this picture represents your dream home, the house you would live in if you could live anywhere and you could spend as much money as you wanted.
 - Your dream home can have as many features as you want. As you draw, name parts of the house or elicit the vocabulary items from the students (example: “I want lots of sunlight in my dream house ... [draw four big windows]... hmm, can anyone tell me the vocabulary word for these [point at the windows]?”)
 - Consider adding some outside features to your house, such as a drive way, a swimming pool, a sun in the sky, or trees, bushes, and flowers.
 - Don’t worry: you don’t have to be an amazing artist! A simple line drawing is fine.
2. Once your picture is done, elicit additional vocabulary items related to parts of a house and the outdoor areas near a house. List these items on the board.
3. Tell students they are each going to draw their own dream home and then describe it to a partner who won’t be able to see the picture.
4. Depending on your students’ level, at this point, you may want to use your sample drawing to review language functions needed to complete the task, such as:
 - **Locations on a piece of paper:** *in the top center of the paper, on the bottom left side, in the corner, in the middle*
 - **Prepositions of location:** *above, next to, to the left of*
 - **Giving directions with imperatives:** *Draw a square. Add a triangle on top for the roof.*
 - **Comparisons:** *The front door needs to be smaller.*
 - **Asking for clarification:** *Is this the right size/shape? Like this?*
5. Tell students to draw their dream house on a blank sheet of paper. If desired, depending on the amount of time you are allocating for the task, students can add color to their pictures. Tell students that they can make their houses as simple or as fancy as they want, but they will need to be able to explain the house’s parts and where they are located to a partner.
6. Circulate as students draw. Answer questions about any house-related vocabulary while students work, or encourage them to use dictionaries to look up any unknown terms.
7. Put students in pairs. Tell them not to show their original pictures to their partners. Have students sit so the describing student can shield his/her paper from the drawing student’s view. Describing students should be able to see the drawing students’ work; describing students will provide clarifications and answer questions about the new drawing while their partner works.
8. Tell the drawing students to draw what their partners describe in pencil. They may need to make corrections as they receive/ask for clarification from their partner, so they should have an eraser. After the describing partner thinks the new picture is fairly close to the original, he or she can give the drawing student information about adding color to the picture, if desired.
9. Circulate as student pairs work together. Remind students not to show each other their original pictures, if needed, and offer support as required.
10. After each pair finishes, they should switch roles with the drawing student now describing his/her picture to the partner.
11. Once both students have had a chance to draw, ask the pairs to compare the new drawings to the original pictures and describe the similarities and differences they see. To close the activity, you can conduct a whole-class debrief to review any challenging vocabulary or language function items. Ask a few pairs to share and describe their drawings.

REFERENCES:

1. Beare, K. Grammar Chants to Learn English. Thought Co. December 30.- 2014.
2. De Carrico, D. Larsen-Freeman (2002) Grammar. In: Schmitt, N. (ed.) An Introduction to Applied Linguistics. London: Arnold.
3. Larsen-Freeman, D. (2003) Teaching Language: From Grammar to Grammmaring. Boston: Heinle.
4. Thornbury, S. (1999) How to Teach Grammar. Harlow: Pearson.
5. Thornbury, S. R is for Repetition. An A-Z of ELT. -December 5, 2010.